

Bitva u Nikopole

Po bitvě na Kosově poli se uherské království stalo jedinou silou, schopnou čelit turecké rozpínavosti. Roku 1395 podnikl uherský král Zikmund tažení do Valaška proti Turkům a tam se mu povedlo obsadit pevnost Malá Nikopole na severní straně Dunaje. Křesťanský svět tak díky tomu začal v Zikmundovi vidět silného vládce, který dokáže na osmanský tlak patřičně odpovědět. Byl to velký omyl. Zikmund byl vynikající diplomat, ale rytířský svět ho nelákal, odmítal účast na rytířských turnajích a řemeslu králů - válečnictví moc nerozuměl. Přesto zorganizoval křížovou výpravu proti nenáviděným Turkům, a tady se ukázal jeho diplomatický talent. Dal dohromady 20 000 mužů a jednalo se opravdu o elitu západních zemí. Kromě uherské šlechty (její účast nelze chápat jako povinnou, protože se nejednalo o obranné tažení) dorazil francouzsko-burgundský kontingent, oddíly z říše, Polska a Anglie, přítomno bylo i několik bojovníků řádu johanitů. Nechyběli ani Češi, Španělé nebo Italové. Benátky dodaly lodě, které měly pomoci přepravit vojsko přes Dunaj. K vojsku se také připojil kníže Mircea a jeho valaští bojovníci. Síla to byla úctyhodná a ve vojsku bylo hodně slavných mužů té doby. Na druhou stranu urození rytíři dávali od počátku najevo, že uherský král není pro ně dostatečnou autoritou, měli sklon nepřítele podceňovat a velení křížácké armády nebylo jednotné.

Turecký sultán Bajezid byl o celém tažení dopředu informován, protože se mu podařilo zachytit list, adresovaný konstantinopolským císařem Zikmundovi, a dozvěděl se tak včas o plánovaném útoku křesťanů. Přerušil tak obléhání města Konstantinopole, na něž stejně neměl sílu, a činil tak víceméně pro forma, a vydal se s celým vojskem k Nikopoli. Měl silnější armádu a mohl těžit z větších vojenských zkušeností a přísnější disciplíny své armády.

Křížácké vojsko dorazilo k městu jako první. Překročilo Dunaj a město oblehlo. Protože nemělo žádné obléhací stroje, spokojilo se s tím, že ho odřízli od okolního světa a bavilo se turnajem a slavnostmi. A Turci se blížili. Křížáci si mysleli, že Turci jsou pořád u Konstantinopole, a tak když zvědové přinesli zprávu, že Bajezid je už u Adrianopole, hodně je to překvapilo a taky rozveselilo. Rytířští páni měli totiž strach, že jim Bajezid nedá příležitost k bitvě a odmítne se s nimi utkat.

U Adrianopole se k Turkům připojil srbský vazal Štěpán Lazarević, syn Bajezidem popraveného srbského knížete Lazara, a rozšířil turecké vojsko. Obě vojska se setkala 28. září 1396. Uherský král měl v plánu zvolit opatrnější taktiku a navrhoval správně nejdříve provést průzkum. Velitel francouzského vojska byl syn vévody Filipa, Jean hrabě z Nevers, a ten odmítl čekat. Turci se zakopali na kopci a Bajezid skryl část své armády. Francouzští rytíři smetli přední turecké řady a narazili na hlavní část turecké armády. Tu tvořili janičáři a ti se chránili hradbou z kůlů. Zasypávali rytíře palbou z luků a ti se k nim díky kůlům nemohli dostat.

Francouzi nejdříve chtěli přeskupit své řady a vyčkat na uherskou pěchotu a jízdu, ale Nevers rozhodl dál pokračovat v útoku. Pořád si totiž myslel, že má před sebou celou tureckou

armádu. Někteří rytíři sesedli z koní a pokračovali v boji na zemi. Když boj francouzských rytířů a janičářů dosáhl vrcholu, nasadil Bajezid svou skrytou a odpočatou lehkou jízdu. Ta vrhla část Francouzů na útěk a další část obklíčila a zničila. Ještě nic nemuselo být ztraceno, protože Zikmund měl pořád v záloze uherskou jízdu, kterou měl poslat Francouzům na pomoc. Neudělal to a hloupě vyčkával. Mezitím Francouzi vedli svůj poslední boj. Admirál de Vienne, nejstarší rytíř, který nesl francouzskou zástavu, padl mrtev pod desítkami ran. Nevers byl zajat a odveden na provaze do tábora. V křesťanském vojsku zatím vládl zmatek a Valaši pod vedením Mircea se dali na útěk.

V tu chvíli zaútočil ze zálohy Štěpán Lazarevič svou srbskou těžkou jízdu a křižácké vojsko se rozpadlo úplně. Část armády se dala na okamžitý útěk, zatímco Zikmund a jeho Uhrové společně s Němci a johanity kryli ústup. Bojovali velmi tvrdě, ale ztráty byly vysoké na obou stranách. Nápor Turků však už nešel zastavit. Sám Zikmund se zachránil na rybářské loďce a s její pomocí se dostal k benátským lodím. Bitva byla ztracena. Kdo se nezachránil útekem na benátské loď, byl na bojišti okamžitě popraven přímo na rozkaz sultána. Takto dopadla většina zajatců, jen malá část skončila v zajetí. Nevers byl vykoupen na svobodu už za dva roky, a to za 200 000 zlatých. Někteří zajatci měli méně štěstí. Bavorský kopiník Schiltperger strávil v tureckém otroctví neuvěřitelných 32 let. *„Každý válečník dostal rozkaz zabít svého vlastního zajatce a namísto těch, kdo se zdráhali rozkaz splnit, jmenoval král Bajezid jiné muže,“* uvedl mnohem později ve svých vzpomínkách tenkrát sedmnáctiletý Johann Schiltperger, který byl kvůli svému věku ušetřen.

Sám Zikmund se musel zachránit útekem po Dunaji do Černého moře, odkud se dostal do Konstantinopole a pak oklikou před Dubrovnik domů. Pádem Nikopole skončilo i panství Ivana Stracimira nad vidinským údělem a tím také definitivně skončila samostatnost Bulharska.

Osmani tak získali pověst nejen neporazitelných, ale také krutých bojovníků. Evropy se zmocnila apatie a odevzdanost a dlouho se nezmohla na další akci.

Bitva u Varny

Po smrti Albrechta Habsburského byl v roce 1440 zvolen novým uherským králem tehdejší panovník Polska, Jagellonec Vladislav, který nebyl ovšem uznán všemi. (Jenom pro zajímavost a jako důkaz provázání středoevropských poměrů, v Čechách byla respektována práva Albrechtova syna Ladislava, skupina prosazující českým králem Vladislavova bratra Kazimíra neuspěla.) Vladislav byl úspěšný ve válce proti Turkům. Jeho tažení (společně s faktickým vládcem Uher Janem Hunyadym) v roce 1443 proti sultánovi Muradovi II., otci Mehmeda dobyvatele, bylo úspěšné. Uherská vojska obsadila Niš a Sofii a uzavřela mír, o který poprvé v dějinách Balkánu požádali Osmané.

Na radu a po přemlouvání papežského legáta Giuliana Cesariniho vyhlásil Vladislav další tažení. Cesarini v českých dějinách proslul jako iniciátor a účastník křížové výpravy proti husitům, která neslavně skončila u Domažlic. K jeho cti je třeba dodat, že během nadcházející bitvy padne...

Vladislavovo tažení se hned od počátku setkalo s mnoha obtížemi. Bylo uskutečněno na podzim, čili v termínu, který pro válku nebyl nejlepší. K porušení mírové dohody se

uherská šlechta nestavěla s pochopením a neúčastnila se tažení tak aktivně, jako v předchozích letech. Posily z okolních křesťanských států (je možné počítat i Byzanc) nedošly v takové míře, v jaké by mohly dorazit.

Dne 9. listopadu se obě armády setkaly poblíž Černého moře, a to konkrétně u města Varny. Křížáckému vojsku se povedlo vyhnat tureckou posádku z města, ovšem zaujalo méně výhodnou pozici nad městem. Ještě výše na svažujícím se pobřeží stála turecká armáda.

Turecká armáda byla rozestavěna do středu a dvou křídel, vedle levého křídla stály ještě nepravidelné oddíly slabé pěchoty. Začneme ovšem s výčtem od pravidelné armády. Na pravém křídle stála evropská a těžkooděná jízda Osmanů pod vedením správce Rumélie Davida Paši. Střední část vojska byla tvořena pěšimi janičáry, kteří byli seřazeni do čtvercového oddílu. Janičáři byli opevněni palisádou a příkopem. Před nimi a příkopem stála jízda na velbloudech. V týlu středu se nacházel sultán, obklopený svými nejlepšími dvorskými jednotkami. Jízdě z Anatolie, spahiům, která se nalézala na levém křídle, velel Karadža Beg. Celkově mohlo turecké vojsko čítat okolo 50 tisíc bojovníků.

Křesťanské vojsko bylo daleko méně početné, ale většinou lépe vybavené. I ono bylo rozdělené na tři části, s tím, že každý šik měl vlastní vozovou hradbu, která byla osazena pěchotou (i bývalými husity). Pravé křídlo bylo nejslabší. Zde byli západoevropští křížáci pod vedením kardinála Cesariniho a dále se zde nalézaly především jednotky z Bosny a Chorvatska, doplněné o lehkou valašskou jízdu. Křídlu velel varadínský biskup Jan Domis. Střednímu korpusu velel nominálně král Vladislav III., fakticky byl jeho velitelem Štěpán Bátory. Tvořila jej těžká polská a uherská jízda.

Levé křídlo bylo nejpočetnější, tvořili ho uherští a sedmihradští válečníci, mnozí poslaní Janem Hunyadym, který zaujal místo poblíž krále. V tomto šiku se nacházeli kuruci, lehká a nebezpečná jízda. Celému křídlu nevelel Hunyady osobně, ale jeho švagr Michal Szilágy. Křesťanské vojsko mohlo mít úhrnem 15–20 tisíc bojovníků, zhruba čtvrtinu za vozovou hradbou.

Přítomnost bývalých husitů lze vysvětlit obratnou politikou Zikmunda na konci a po skončení husitských válek v Čechách. Většina husitských hejtmanů byla zkorumpována tučnými zástavami (často církevního zboží), běžní bojovníci dostali možnost bojovat dále, a to na uhersko-turecké hranici. Zikmund tak získal ostrílené bojovníky v Uhrách, a v Čechách ztratil náboženské radikály (pokud někdo z těch bojovníků na sklonku 30. let bojoval na víru a nikoli pro zisk).

Právě křesťanské, křížácké vojsko mělo v úmyslu co nejvíce využít výhod vozové hradby. V případě porážky jízdy se mohli prchající jezdci skrýt za vozovou hradbou a zde klást další odpor. Současně zde jízda mohla dostávat nová bojová kopí. V neposlední řadě mohla střelba z kuší a palných zbraní vnést chaos do tureckých sestav. Křesťanská taktika tak počítala hlavně s obranným bojem, střídaným s krátkými, ale účinnými výpady těžké i lehké jízdy. Počítalo se proto s iniciativou Turků, včetně toho, že ze svého opevnění začnou útočit i elitní janičáři.

Bitvu začali skutečně muslimové, po několika hodinách vyčkávání, dopoledne 10. listopadu. Útočit začaly neorganizované davy pěchoty vedle levého tureckého křídla. Uherskou a valašskou jízdu byli lehce rozprášeni. Počáteční vítězství pravého křesťanského křídla se velmi rychle přetavilo v porážku, když si Karadža Beg uvědomil, že křížáci se dostali mimo ochranu vozové hradby. Rychlým útokem se dostal mezi vozovou hradbu a křesťanskou jízdu, a slavil vítězství. Rozbil formace těžké uherské jízdy, lehkooděným Valachům se podařilo z nastalé řeže ještě vymanérovat. Velitel tohoto, již neexistujícího křídla, biskup Domis, utonul v bažinách na útěku. Levé turecké křídlo ovšem skončilo podobně, jako před okamžikem pravé křížácké. Neuspělo s útokem na vozovou hradbu a bylo rozprášeno těžkou jízdu pod vedením krále Vladislava. Taktéž padl jeho velitel Karadža Beg. Poláci a Uhři ze středu se vrátili zpátky do své formace, zatímco druhé křídlo stálo na

svých pozicích, přesně podle předbitevních instrukcí. Přeživší Valaši obešli turecká stanoviště, začali rabovat v táboře za bojištěm a zabíjet pomocný personál. Janičáři proti nim nezasáhli.

Turci následně začali útočit na svém pravém křídle – zde to byla balkánská jízda. Proti výpadům bojovníků z Uher a Sedmihradska byla ovšem neúspěšná, proto její velitel David Paša rozhodl pro útok vší vahou. Turci získávali v boji před křížáckou vozovou hradbou převahu, Vladislav na to reagoval útokem části svých sil (především Uhrů) do boku útočících Turků, osobně jim velel Jan Hunyady. Turecké pravé křídlo začalo utíkat. Část z nich unikla do Adrianopole, kam přinesla informace o porážce.

V tento okamžik měly jezdecké síly křesťanů zahájit konečný útok z boku na opevněné janičáry, a rozhodnout tak definitivně o svém vítězství. Místo toho se ale Vladislav středem své armády vrhl čelně na janičářské opevnění. Při překonávání příkopu a palisád ztratily rytířské šiky to hlavní – svoji rychlost. Nastala skutečná řež, krátká a krvavá. Jako mnoho rytířů padl i král, jeden z janičářů mu utlal hlavu a odnesl ji na kopí sultánovi. Hunyady s levým křídlem nestihl přijít králi na pomoc včas. I jeho útok byl záhy odražen a obrácen v útěk.

Druhého dne vítězní Turci dobyli vozovou hradbu, všechny obránce, kteří přežili, umučili k smrti.

Bitva u Varny může být příkladem nerozvážnosti panovníka, který nejenže rozhodl o tažení v nevýhodnou roční dobu, ale také svými rozkazy odsoudil vojsko k drtivé prohře a sebe k smrti. V uherském království byl po něm zvolen králem Ladislav Pohrobek, faktickým vládcem se stal Jan Hunyady. V Polsku se stal králem jeho mladší bratr Kazimír. Turci vítězství bezprostředně nevyužili, jejich další ofenzíva začala na začátku 50. let, kdy se jim podařilo konečně zničit staré a slavné byzantské císařství dobytím Konstantinopoli v roce 1453. Poté zahájili útoky vůči uherskému království, to se ale dokázalo účinně bránit.